

MICHAEL THOMPSON, PHD.
CATHERINE O 'NEILL GRACE
În colaborare cu
Lawrence J. Cohen, Ph.D.

PRIETENI BUNI, DUȘMANI APRIGI

SĂ ÎNȚELEGEM VIAȚA SOCIALĂ A COPIILOR

Traducere din limba engleză:
SANDA WATT

EDITURA HERALD
București

Cuprins

Prefață	7
Capitolul 1 INVITAȚIE LA O PETRECERE ANIVERSARĂ	17
Capitolul 2 PROBLEME DE FAMILIE: ATAȘAMENTUL SIGUR ȘI PRIMA PRIETENIE	30
Capitolul 3 COPIII ȘI PRIETENIA: UN TUR AL DEZVOLTĂRII	53
Capitolul 4 CÂND COPIII AU PRIETENI APROPIAȚI	88
Capitolul 5 ÎN JUNGLĂ: PUTEREA GRUPULUI ÎN VIAȚA COPIILOR	112
Capitolul 6 DUȘMANI APRIGI: CRUZIMEA SOCIALĂ ÎN VIAȚA COPIILOR	140
Capitolul 7 ÎNCĂ PRIETENI: CUM GESTIONEAZĂ COPIII CONFLICTELE, TRĂDAREA ȘI RECONCILIAREA	188
Capitolul 8 REGULILE JOCULUI DE GEN: BIOLOGIE ȘI PRIETENIE	216
Capitolul 9 DE LA PARAZIȚI, LA ÎNTÂLNIRI ROMANTICE	242
Capitolul 10 DINCOLO DE DIFERENȚE	266
Capitolul 11 CE POT FACE ȘCOLILE	281
Capitolul 12 CE POT FACE PĂRINȚII	310
Note	349
Bibliografie	356
INDEX	369

*Pentru copiii mei, Joanna și Will,
și pentru minunații lor prieteni.*

- Michael

*Pentru soțul meu, Don Grace, și pentru femeile prietene
de neînlocuit. Voi știți la cine mă refer.*

- Catherine

*Pentru soția mea, Anne Fabiny, fica noastră, Emma,
și pentru primul meu prieten, Dave.*

- Larry

Prefață

Cu ceva vreme în urmă, pe când copiii mei aveau opt și doisprezece și ani, familia noastră a revenit dintr-o vacanță de două săptămâni – o călătorie frumoasă și plăcută. Nici nu am intrat bine pe ușa bucătăriei, că fiul meu, Will, a pus mâna pe telefon să îl sune pe Mitchell, prietenul lui, iar fiica mea, Joanna, a dispărut în biroul soției mele pentru a lua celălalt telefon, ca să o sune pe Miranda, prietena ei. Îmi amintesc cum eu și Theresa ne-am uitat unul la celălalt spunându-ne: „Ei, vacanța în *familie* a luat sfârșit”. Copiii noștri își doreau cu disperare să ia legătura cu prietenii lor.

Aceasta este o carte despre importanța vieții sociale a copiilor, despre tendința inevitabilă a acestora de a-și chinui și respinge colegii și despre puterea terapeutică a prieteniei. Orice profesor și părinte privește în fiecare zi cum decurg relațiile dintre copii. Vedem copilul izolat, stând pe margine, ne auzim proprii copii bârfind răutăcios în mașină, vedem cât de mult duc copiii noștri dorul prietenilor lor. Putem rememora imaginile pline de bucurie sau sfâșietor de triste ale relațiilor pe care noi înșine le-am avut în copilărie. Dar amintirile noastre nu ne ajută întotdeauna să știm ce trebuie să facem pentru copiii noștri. Fără îndoială, propriile experiențe neplăcute din gimnaziu ne determină frecvent să ne îngrijorăm atunci când nu este cazul, să ezităm atunci când ar trebui să intervenim sau să acordăm o prea mare atenție poveștilor dureroase pe care ni le spun copiii noștri când, de fapt, ei cresc, se descurcă și se adaptează cât se poate de bine.

Foarte puțini adulți înțeleg pe deplin ce se întâmplă, de fapt, atunci când copiii rănesc sentimentele celorlalți, când se tachinează și se trădează reciproc. Sunt oare copiii pur și simplu „răi”? De ce este atât de greu să împiedicăm copiii să se excludă unii pe alții? De ce unor copii le este atât de greu să își facă prieteni?

Cum obțin alții atâta popularitate? Și de ce se mulțumesc unii copii cu un prieten sau doi, fără să le pese dacă sunt populari, în timp ce aceasta este pentru alții o chestiune de viață și de moarte?

Sper ca până la finalul acestei cărți să fi găsit răspunsuri la aceste întrebări, dar și la multe alte întrebări deconcertante. Psihologia clinică și a dezvoltării a studiat în profunzime viața socială a copiilor. Există un volum considerabil de literatură de specialitate care, din câte știu, nu a fost niciodată pus la dispoziția publicului larg într-o formă cuprinzătoare și inteligibilă. Am fost descumpănit să văd că nu există nici o carte serioasă adresată publicului larg despre complexitatea prietenilor copiilor, a grupurilor sociale și a cruzimii sociale. Mai mult, consider că atenția pe care presa o acordă agresivității și agresorilor a bagatelizat această problemă, derutând publicul.

Scenariul clasic de persecutare nu reprezintă decât o mică parte din ceea ce se întâmplă între copii. La fel, atenția pe care presa o acordă copiilor „cool” nu ne ajută să înțelegem ce se întâmplă cu restul, care reprezintă majoritatea.

În *Prieteni buni, dușmani aprigi* încerc să vă ajut să pătrundeți în complicata lume socială a copiilor, studiată de cercetători ca Willard Hartup, John Coie și Kenneth Dodge. Cunoștințele mele clinice și observațiile din clasă – cât și experiența mea ca părinte – vă vor ghida în această călătorie în lumea copiilor. Harta pe care o voi folosi, pentru a nu ne pierde în aceste interacțiuni complicate, a fost realizată în urma colaborării cu cei mai distinși specialiști în științe sociale. O să călătorim pe autostrăzile popularității și pe străduțele lăaturalnice ale prietenilor apropiate. O să plecăm de la ziua de naștere a fiicei mele, unde vom vizita tensiunile dintre fetele de doisprezece ani, din punctul de vedere al unui părinte. O să mergem apoi în grădinițe și școli, unde vom observa cum se desprind copiii mici de mame, pentru a se juca împreună cu prietenii de vârsta lor, cum încearcă să își facă prieteni și cum se atașează unii de ceilalți cu o mare loialitate. Vom sta de vorbă cu membrii găștilor din gimnaziu și vom ajunge în licee, unde colegii de clasă se hărțuiesc unii pe ceilalți fără milă și leagă prietenii apropiate, pentru toată viața. Cred că *Prieteni buni, dușmani aprigi* va arunca lumină asupra forțelor invizibile după care funcționează grupurile de copii.

Prieteni buni, dușmani aprigi încearcă, de asemenea, să ofere profesorilor și părinților strategii practice prin care să abordeze conflictele sociale dificile dintre copii. Ultimele două capitole din carte vor oferi educatorilor și părinților sugestii concrete pentru crearea unui mediu școlar mai armonios și pentru susținerea prietenilor dintre copii, acasă și în vecinătate. Dacă ești profesor, ar trebui ca la finalul acestei cărți să observi cu ușurință când în clasa ta există o situație de o cruzime deosebită sau periculoasă sau dacă este nevoie de o intervenție serioasă în cazul unui copil respins de ceilalți. Dacă ești părinte, ar trebui ca până la finalul acestei cărți să fi găsit răspunsul la întrebarea ce îi preocupă zi de zi pe cei mai mulți părinți: „Copilul meu este în regulă?”. Această carte te va ajuta să afli dacă, din punct de vedere social, copilul tău este în regulă sau dacă este expus vreunui risc și are nevoie de sprijin suplimentar.

Sunt câteva lucruri pe care aș vrea să le prezint înainte de a porni în această călătorie. Mai întâi, trebuie să explic punctul de vedere al acestei cărți. Este scrisă din perspectiva și experiența mea proprie, ca specialist, consultant școlar și părinte. Nu aș fi putut omite calitatea mea de părinte din această carte și voi spune mai jos și de ce.

În al doilea rând, trebuie să explic de ce cartea aceasta nu este în principal rezultatul activității mele, alături de copii, ca terapeut, așa cum a fost cazul cărților anterioare despre psihologia băieților.

Iar în al treilea rând, trebuie să introduc pronumele „noi” din spatele vocii care se adresează prin „eu” pe parcursul cărții, deoarece *Prieteni buni, dușmani aprigi* este rezultatul colaborării dintre trei persoane. Am ales să scriem la persoana întâi, prin prisma formării și experienței mele, întrucât astfel e mai limpede pentru cititori. Dar cei doi colaboratori ai mei, Catherine O'Neill Grace și Lawrence J. Cohen, au contribuit la fiecare pas în realizarea acestei cărți. Toți trei avem o experiență vastă, dar foarte diferită, cu elevii din școli, dar și cu proprii noștri copii. În cele din urmă, aș vrea să vă prezint câțiva dintre copiii care vor apărea și reapărea pe parcursul volumului *Prieteni buni, dușmani aprigi*, deoarece ei au fost profesorii noștri cei mai buni.

Specialist în psihologia copilului, consultant și părinte

Această carte este scrisă, după cum am spus, din cele trei perspective cu care mă identific – specialist în psihologia copilului, consultant și părinte. Am pregătire în psihologia copilului, în terapia prin joc, în cazul copiilor mici, și terapia verbală, în cazul copiilor mai mari și al adulților. Am, de asemenea, pregătire în conducerea întâlnirilor de familie ce reunesc părinții și copiii – și este ceea ce am făcut cu multă bucurie în ultimele două decenii. În ultimii zece ani, totuși, am ieșit constant din liniștea și relativa siguranță a cabinetului meu, pentru a intra în haosul consultațiilor psihologice din școli. Coridoarele și sălile de clasă mi-au dat ocazia să văd copiii în acțiune – încercând să își dezvolte competențe, răspunzând cerințelor adulților, evitând însărcinări școlare, iubindu-și prietenii, urându-și rivalii și, în cele din urmă, încercând să se simtă bine în propria piele.

Sunt multe momente minunate într-o zi de școală, însă școlile nu sunt chiar raiul pe pământ. O zi oarecare la școală poate fi dureros de cruntă pentru un copil, o experiență emoțională la fel de profundă ca oricare din cele despre care auzim în cabinetul unui terapeut. De-a lungul anilor, activitatea mea din școli a evoluat și am început să organizez ateliere pentru profesori, în care să îi ajut să înțeleagă vârtejul forțelor psihologice în mijlocul cărora se află și la care nu pot medita adesea în timpul unui an școlar dinamic. Am devenit profesorul profesorilor. Apoi, pe măsură ce școlile și-au asumat responsabilitatea de a educa părinții, am fost solicitat tot mai frecvent să abordez probleme care îi privesc și pe ei. Începând din 1990, am susținut ateliere pentru părinți și profesori pe douăzeci și două de teme, printre care depresia la copii, tulburări de alimentație, comunicarea părinte-profesor sau viața emoțională a băieților. Cea mai cunoscută este probabil activitatea mea pe teme ce țin de psihologia băieților, inclusă în două cărți: *Crescându-l pe Cain – Să ocrotim viața emoțională a băieților**, scrisă împreună cu Prof. Dr. Dan Kindlon și *Să vorbim despre băieți: Răspunsuri la cele mai frecvente întrebări despre creșterea fiilor*

* Traducere de Laura Frunză, Ed. Herald, București, 2013 (n.t.)

[*Speaking of Boys: Answers to the Most Asked Questions About Raising Sons*]. Dar mă interesează îndeaproape și prietenia, popularitatea și cruzimea socială în viața copiilor, teme asupra cărora am susținut ani de zile ateliere părinți-profesori. Adevărul este că problemele ce țin de prietenii copiilor sunt cele mai apropiate sufletului meu.

Părinții mi-au arătat că acestea sunt aspectele din viața copiilor pe care le înțeleg cel mai puțin. Niciun alt subiect al prelegerilor mele nu a atras un public așa de numeros, nu a ridicat întrebări atât de arzătoare, atât din partea părinților, cât și a profesorilor, nimic nu pune mai mult în încurcătură profesorii cu experiență decât o dinamică toxică a clasei. Și nici un profesor nu va suferi mai mult decât acela care trebuie să asiste la umilirea zilnică a unui copil respins, fără să știe cum să o împiedice.

Mi-ar fi fost imposibil să scriu această carte *numai* din punctul de vedere al psihologului sau *numai* din punctul de vedere al părintelui. Aceste două experiențe s-au completat perfect una pe cealaltă. În calitate de psiholog, am văzut în terapie copii respinși și am colaborat cu directori de școală în încercarea de a-i ajuta. În calitate de părinte, am văzut cum copiii mei și-au făcut prieteni, au pierdut prieteni, au spus prostii și au scăpat din vedere indicii sociale care mie îmi erau evidente. Dar mi-am văzut copiii de asemenea găsind soluții la probleme sociale care nu mi-ar fi trecut niciodată prin minte.

Cruzimea socială nu este un secret

Prieteni buni, dușmani aprigi vorbește despre nesfârșita dramă de chin psihologic, dar și despre creativitatea copilăriei. Unele din poveștile relatate în carte sunt tragice, două dintre ele sfârșind cu moartea unui copil. În ciuda tragediilor descrise, această carte nu discută despre afecțiuni mentale și, în cea mai mare parte, nici despre copiii care au nevoie de terapie. Este adevărat că mulți copii au nevoie de consiliere psihologică pentru problemele sociale pe care le au. Copiii respinși suferă realmente foarte mult. Și, în mod cert, cea mai mare parte a activității consilierilor din școlile elementare înseamnă sprijin pentru copii excluși. Cu toate aces-

tea, singurătatea pe care copiii o resimt nu este, în mod obișnuit, unul din motivele pentru care ajung în cabinetul particular al unui psiholog.

De ce nu? Pentru că, într-o mai mică sau mai mare măsură, cu toții trecem prin momente de cruzime socială fără să avem nevoie de ajutor. O femeie îmi povestea că fiica ei a trecut în școală prin experiențe atât de aspre, încât nu le poate uita. „Are treizeci de ani”, mi-a spus, „și încă vorbește despre ele”. Fiica ei fusese rănită. Aceste experiențe dureroase i-au modelat viața și, cu toate acestea, nu a avut neapărat nevoie de terapie pentru ceea ce i s-a întâmplat. Infinitul paradox e că unii copii trăiesc evenimente extrem de triste și învață din ele, în timp ce alți copii sunt zdrobiți de colegii lor.

Ceea ce mi se pare interesant cu privire la viața socială a copiilor este că un cabinet de psihoterapie nu oferă cea mai bună perspectivă asupra evenimentelor. Spre deosebire de traumele ascunse din copilărie, cum ar fi incestul sau abuzul fizic, când colegii hărțuiesc un copil, persecuția are loc de cele mai multe ori deschis, putând fi constatată aproape de oricine.

Fenomenele sociale despre care vorbesc în *Prieteni buni, dușmani aprigi* se desfășoară sub ochii tuturor. Să spunem, de exemplu, că o fată a fost dăruită de tachinările la care era supusă la cursul de dans din gimnaziu.

Comentariile băieților la adresa ei erau teribil de dureroase și toată lumea vedea cum este umilită. Colegilor ei de clasă le ajunsese la ureche calificativul „bot de câine”, iar însoțitorii adulți, deși nu auziseră comentariile acestora, au înțeles natura dramatică a situației. Ce se întâmplă a doua zi după cursul de dans? Victima tachinărilor ar dori să uite incidentul cât mai repede cu putință. Este foarte puțin probabil ca ea să solicite consiliere psihologică în urma acestei întâmplări. Cel mai probabil nu va ajunge niciodată în cabinetul consilierului psihologic, deși va adormi plângând trei nopți la rând și va purta cu sine un sentiment de rușine până la finalul clasei a șaptea.

Acest exemplu arată că profesia nu îmi deschide o fereastră magică spre tărâmul social în care trăiesc copiii. Această carte este scrisă în baza unei mari diversități de experiențe profesionale și de viață, și nu în baza activității mele ca terapeut pentru copii.

CAPITOLUL UNU

INVITAȚIE LA O PETRECERE ANIVERSARĂ

Aniversarea de doisprezece ani a ficei mele a fost un coșmar și un dezastru din punct de vedere social. Bineînțeles, a fost o petrecere în pijamale. Păstrez încă fotografiile grupului, la micul dejun, așezat în jurul mesei din sufragerie: apatic, indispus și nerăbdător să plece acasă. Iar eu abia așteptam să plece. Fuseseră câteva momente în timpul petrecerii din ajun, în care îmi dorisem să le arăt ușa. „Afară”, aș fi vrut să le strig, „sunteți răutăcioase, sunteți îngrozitoare”.

Fiica mea, Joanna, la cei șaisprezece ani cât are acum, a uitat demult acea petrecere. Este de domeniul trecutului, iar ea și-a văzut de viață. Când i-am amintit recent de întâmplările din seara respectivă, a ridicat din umeri fără să se oprească din ceea ce făcea. Eu, însă, nu o pot uita atât de ușor.

Dar să prezint cadrul dramei – locul, momentul și personajele. Ziua de naștere a Joannei este la sfârșitul lui iunie. O lună bună pentru aniversări, fiind atât de aproape de finalul anului școlar, încât majoritatea copiilor pe care ți-ai dori să-i inviți se află încă în oraș. În același timp, aniversările de la sfârșitul lunii iunie nu se suprapun cu seria inevitabilă de evenimente de la sfârșitul anului școlar. Și, din fericire, vremea este de cele mai multe ori frumoasă, ceea ce înseamnă că putem da petreceri cu înnot în curtea din spatele casei, aflată pe malul unui lac.

Când Joanna a împlinit nouă și apoi zece ani, tot ce a trebuit pentru ca petrecerea de ziua ei să fie un succes au fost niște baloane cu apă, o platformă de pe care să poată plonja copiii și, desigur, prăjituri și înghețată. Dar petrecerile pentru copii de doisprezece ani se complică dincolo de înot și de prăjituri.

La fel ca și soția mea, Theresa, am avut o presimțire legată de aniversare, după ce am văzut lista de invitați ai Joannei. În acel an, fiica noastră părăsea școala publică pentru a merge la o școală privată, care oferea asistență cuprinzătoare pentru dificultățile de citit pe care le avea. Plecarea însemna că urma, inevitabil, să piardă niște prieteni. Gestul ei social final, la despărțirea de școala publică, a fost să invite la petrecere tot grupul cu popularitate din clasă.

Una din fetele invitate a fost Maria. Asemenea Joannei, Maria era un pic diferită de ceilalți elevi din clasă. Mama ei era irlandeză catolică, iar tatăl, coreean; reprezentau diversitatea neobișnuită a orașelului nostru. Maria nu se afla neapărat în centrul grupului cu popularitate, dar și-ar fi dorit, iar noi simțisem mai demult că Maria se vedea în competiție cu Joanna. Aceasta a fost cheia petrecerii aniversare.

Douăsprezece fete au sosit în decurs de aproximativ patruzeci de minute: Maria cu alte zece colege de școală, însoțite și de prietena dintotdeauna a Joannei, Erin-Claire. Aceasta din urmă este fiica unor prieteni dragi. Nu a fost niciodată colegă de clasă cu Joanna, dar se cunosc încă din pruncie și împărtășesc o extraordinară loialitate. Ar fi de neconceput pentru Joanna să petreacă o zi de naștere fără Erin-Claire și invers. E.C., cum i se spune, face parte dintr-o categorie specială în viața Joannei, aceea de prieten în care ai absolută încredere.

De îndată ce au sosit fetele, au și început mașinațiunile politice. La început, s-a făcut simțită, din partea copiilor și a adulților deopotrivă, obișnuita stânjeneală și formalismul care afectează cele mai multe petreceri. Numai că aici era mai mult decât politețea de dinainte să se spargă gheața. Apăruse un obstacol invizibil.

Zidul s-a cristalizat când fetele au fost conduse către două camere alăturate, dormitorul Joannei și camera de oaspeți. Maria a început imediat să repartizeze fetele pe camere. Firește, a ales patru din fetele cu cea mai mare popularitate și a stabilit că acestea vor sta cu ea în camera de oaspeți. Fetele și-au dus ascultătoare sacii de dormit și rucsacii acolo unde le indicase Maria.

În timp ce Maria era la etaj orchestrând aranjamentele pentru dormit, Joanna se afla la parter, încercând să organizeze niște jocuri. Atmosfera se încălzea ușor-ușor. Fetele înotau, plonjau de pe platformă și vorbeau. Și era clar că baloanele cu apă nu aveau de gând să zboare. Copilele de doisprezece ani se considerau prea mari pentru acestea, se pare, chiar dacă Joanna fusese cea care și le dorise. Pentru ea, acestea făceau parte din tradiție. Îmi făceam griji că gusturile fiicei mele nu erau îndeajuns de sofisticate pentru acest grup de fete de doisprezece ani.

Apoi s-a aflat la etajul de jos despre aranjamentele pentru dormit făcute de Maria. Joanna s-a simțit imediat rănită, atacată și îndurerată. S-a îndepărtat literalmente de restul grupului. E.C. a venit lângă ea. Restul fetelor se simțeau stânjenite. Era limpede că niciuna nu știa cum să preia inițiativa, fie în a o opri pe Maria, fie în a o apropia pe Joanna. Grupul principal, în care se afla Maria și care ieșise afară, s-a strâns și mai mult. Joanna și E.C. au rămas un grup separat de două fete. Joanna a plâns puțin, s-a arătat furioasă și vorbea cu E.C. Era, în mod evident, foarte tristă, iar E.C. o susținea prietenește.

Totul a durat jumătate de oră sau mai bine, dar a părut mult mai mult. Am urmărit scena consternat, simțindu-mă neputincios. Auzisem ce făcuse Maria, dar nu știusem cum să intervin când mă aflasem la etaj. Am văzut că Maria, din nu știu ce motiv nefericit, se simțise obligată să preia organizarea pentru dormit.

Ceea ce a urmat a fost cu totul minunat. Joanna insistase să cumpărăm tuburi de spumă de bărbierit atunci când am

cumpărat baloanele cu apă. Văzuse niște băieți împroșcându-se cu spumă de bărbierit în timpul unei sărbători din orașul nostru și fusese încântată de libertatea lor, dar și un pic dezamăgită că – i se părea ei – fetele nu au voie să facă astfel de lucruri în public. De ziua ei, și-a dorit să poată participa la o bătaie cu spumă de bărbierit.

Joanna și E.C. au început să se mânjească una pe cealaltă cu spumă de bărbierit. Au început ușor și au lucrat metodic până s-au acoperit din cap până-n picioare, cu păr cu tot, în spumă de bărbierit. Toate celelalte fete, care stăteau pe marginea lacului, s-au întors să le privească, dând semne că vroiau și ele să intre în joc. Joanna și E.C. au luat câte un tub de spumă de bărbierit și au început să le stropească pe celelalte. Eu am luat aparatul de fotografiat și am început să fac poze. Totul s-a transformat într-o nebunie generală, iar petrecerea s-a încălzit dintr-o dată. Partea cea mai bună a fost că fetele au început să fie toate iarăși copii, lipsite de griji și inocente. Pentru moment, atmosfera politică otrăvită se risipise. Nu mai erau decât râsetele și fetele acoperite de spumă de bărbierit, făcând măști sau coafuri cu spuma de care părul le era plin.

Petrecerea a continuat cu veselie pentru încă trei ore. Omnivorele au mâncat hotdogi și hamburgeri, iar vegetarienele salate și chipsuri. Totul părea atât de liniștit încât am fost luat prin surprindere atunci când am auzit strigăte și plânsete dinspre scara din față. Am alergat într-acolo și am găsit-o pe Maria, furioasă, sfidătoare, strigând în defensivă către Joanna: „Eu nu am făcut nimic. Este problema ta!”. După care, Maria a început să plângă în hohote.

Se pare că în urma succesului social pe care l-a avut cu spuma de bărbierit, cât și a susținerii hotărâte din partea lui E.C., Joanna a recăpătat suficientă încredere în sine încât să o înfrunte pe Maria, acuzând-o că a vrut să-i strice petrecerea aniversară.

Theresa a luat-o deoparte pe Maria pentru a vorbi cu ea, iar aceasta a răbufnit cu o poveste despre nedreptatea socia-

lă. Maria se simțea cu adevărat copleșită de acuzația Joannei și se declara străină de vreo intenție răutăcioasă. Nu făcuse nimic, suspina ea, nu dorise decât să se asigure că avea să doarmă lângă prietenele ei la petrecerea în pijamale. Poate că nimeni nu o plăcea, poate că ar fi trebuit să plece acasă chiar atunci.

Avusesem senzația că Maria se comportase ca o ticăloasă însetată de putere, care încearcă să preia petrecerea de la o Joanna cu mai puțină putere socială și mai vulnerabilă. Dar se părea că „ticăloasa” era și ea numai o școlăriță nesigură pe sine. „Victima” sa, între timp, luase o poziție fermă de confruntare deschisă.

În timp ce Theresa vorbea cu Maria, eu am vorbit cu Joanna care era însoțită de E.C. (Deveniseră deja inseparabile). Joanna pleznea de furie la adresa Mariei și era cu atât mai furioasă, cu cât izbucnirea Mariei păruse atât de manipulative. Joanna așteptase o mărturisire completă și dezmințiri din partea Mariei.

Situația a rămas nerezolvată. În ciuda intervenției noastre – și am mers atât de departe, încât să le aducem față în față pentru a-și cere scuze – Maria și Joanna au rămas supărate și s-au evitat una pe cealaltă pentru tot restul serii. A urmat o petrecere tristă, cu filme, multe chipsuri și, în cele din urmă, obligatoria oră târzie de culcare. A doua zi de dimineață, toată lumea era epuizată și foarte ușurată că pleacă acasă. Nu cred că am fost primii părinți de pe pământ care am privit cum se îndepărtau copiii care plecau de la petrecerea aniversară, spunându-ne: „Slavă Domnului că nu trebuie să facem asta din nou până la anul”.

A fost aceasta o petrecere irepetabil de îngrozitoare? A fost fika mea traumatizată? Răspunsul la aceste întrebări este negativ. V-am deschis ușa casei mele către această petrecere aniversară groaznică, pentru că acest eveniment singular ne permite să vedem toată urzeala vieții sociale a copilului, care face subiectul acestei cărți. Totul se regăsește acolo: prietenii devotate, lupte pentru popularitate, angoasa parentală cu privire la cruzimea socială. Acestea sunt temele asupra cărora vom

reveni constant pe parcursul cărții de față. Viața socială a copiilor este reprezentată de interacțiunea complexă dintre grup și individ, de gașcă și ordine ierarhică, de loialitatea cu care un prieten își susține prietenul. Iar această petrecere oferă un exemplu deosebit de viu al diferenței dintre popularitatea socială și prietenia adevărată.

Toți părinții își fac griji cu privire la viața socială a copiilor lor. Nimeni nu scapă de asta. Mamele suferă pentru dilemele sociale ale copiilor lor. Tatăl analizează imediat dacă fiul sau fiica sa este bine primit(ă) într-un grup de copii. (Și va lua notă de poziția pe care fiul său o are din punct de vedere athletic în comparație cu alți băieți). Suntem animale sociale și suntem cu toții capabili să percepem reacțiile sociale și punctele forte ale celorlalți. Părinții se umplu de fericire atunci când copiii lor au succes și se tolesc de grijă atunci când aceștia eșuează.

Orice părinte se simte de foarte multe ori neputincios: neputincios pentru că nu-i poate oferi copilului său abilitățile de citire pentru care nu are o înclinație naturală, neputincios pentru că nu îl pot transforma în jucătorul de fotbal care ar vrea să fie, dar care nu o să devină niciodată, neputincios pentru că nu îi poate oferi în fiecare an un învățător minunat la școală. Lista lucrurilor pe care părinții nu le pot face este aproape infinită. Ca părinte, cunosc din proprie experiență sentimentul de a nu putea întoarce lumea pe dos pentru copiii mei, oricât de mult mi-aș fi dorit.

Atât ca părinte, cât și ca psiholog, cred că nu există niciun aspect la care un părinte să se simtă mai incapabil de a contribui în mod semnificativ decât acela care ține de viața socială a copilului. Este ca și cum copiii noștri ar rămâne fixați permanent într-o petrecere aniversară îngrozitoare, iar noi am privi neputincioși din spatele unui geam unidirecțional. Acea „petrecere aniversară” ar putea fi copiii mici care se joacă la grădiniță, în liga mică sau un grup oarecare de copii din cartier. Oriunde se strâng copii, se conturează o dinamică de grup foarte puternică.